

Diputació
Barcelona
xarxa de municipis

Mapa de Patrimoni Cultural de Vallcebre

Memòria tècnica

Redacció

Transversal Produccions Culturals

Anna Junyent Trasserra i Josep Parera Casas

Ajuntament de Vallcebre

Març 2010

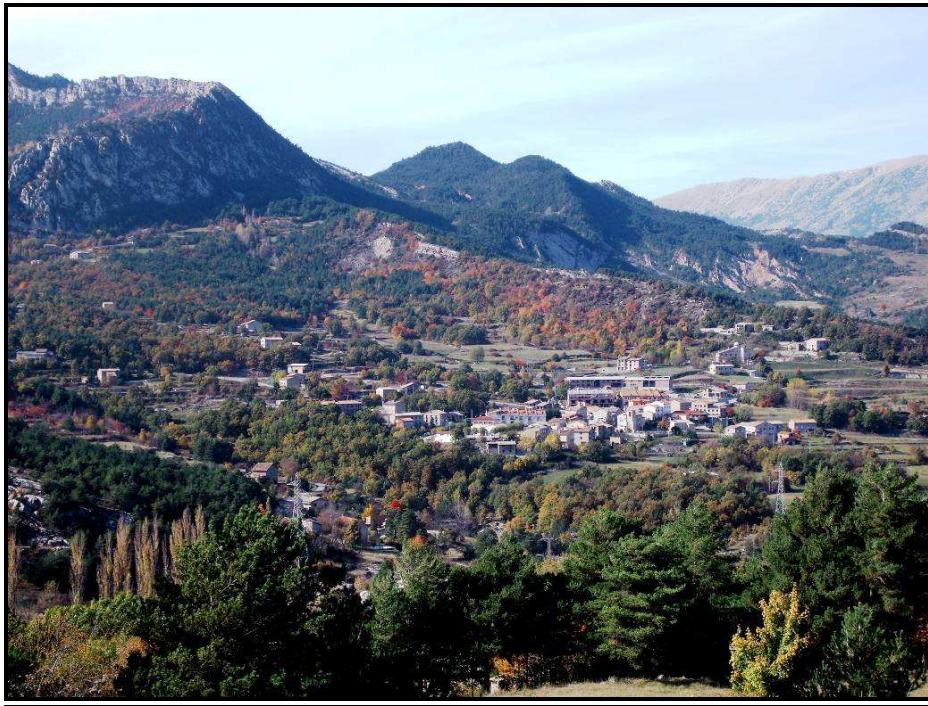
À R E A D E C U L T U R A

MAPA DE PATRIMONI

CULTURAL DE

VALLCEBRE

Transversal Produccions Culturals SL

Josep Parera Casas

Anna Junyent Traserra

Febrer 2010

ÍNDEX

1) INTRODUCCIÓ.

- 1.1- Encàrrec i realització del treball
- 1.2- Objectius
- 1.3- Agraïments

2) METODOLOGIA

2.1- Metodologia del treball

- 1) Recopilació de documentació.
- 2) Treball Camp i recollida dades.
- 3) Treball de gabinet, elaboració fitxes i informe.

2.2- Fitxes

2.3- Criteris de selecció

2.4- Fonts consultades

3) DIAGNOSI

3.1- Marc geogràfic i medi físic

3.2- Síntesi històrica

3.3- Toponímia i escut

3.4- Descripció de l'estat legal de protecció

3.5- Equipaments patrimonials existents

3.6- Anàlisi global

4) EL PATRIMONI DE VALLCEBRE

4.1- Anàlisi de la informació recollida a les fitxes.

- 1) Llistat per ordre numèric
- 2) Llistat per ordre de tipologies
- 3) Llistat per ordre alfabètic
- 4) Gràfics dels elements

5) LLISTAT D'ELEMENTS FITXATS I NO FITXATS

5.1- Patrimoni immoble

- 5.2- Patrimoni moble
- 5.3- Patrimoni medi natural
- 5.4- Altres consideracions
- 5.5- Personatges il·lustres

6) BIBLIOGRAFIA

7) MAPES D'UBICACIÓ DELS ELEMENTS

8) FITXES DEL MAPA DE PATRIMONI CULTURAL DE VALLCEBRE

1-INTRODUCCIÓ

1.1- Encàrrec i realització del treball:

El present treball s'ha realitzat gràcies a la petició efectuada per l'Ajuntament de Vallcebre a la Diputació de Barcelona. El Mapa de Patrimoni Cultural l'ha realitzat l'empresa Transversal Produccions Culturals, S.L. per encàrrec de l'Oficina de Patrimoni Cultural (OPC) de la Diputació de Barcelona. Els autors han estat Josep Parera Casas, llicenciat en Química, i Anna Junyent Traserra, llicenciada en Història. El treball s'ha realitzat entre els mesos de març i desembre de 2009.

1.2- Objectius:

L'Ajuntament de Vallcebre estava interessat en recollir i recopilar tota la informació dels béns que gaudien d'interès històric i/o artístic del seu municipi. Per aquest motiu, l'Ajuntament adreçà la seva petició a l'OPC de la Diputació de Barcelona, i un cop avaluada la situació i necessitats del municipi es signà el conveni de col·laboració entre ambdues parts.

Per tant, el Mapa de Patrimoni Cultural de Vallcebre intenta donar sortida a aquesta situació oferint informació exhaustiva del patrimoni de la població i les mesures que s'han d'adoptar per la conservació, restauració, difusió, planificació, etc, del seu patrimoni cultural.

1.3-Agraïments:

Per la realització del present mapa ha estat fonamental el suport, tant tècnic com humà, de tot el personal de l'Ajuntament de Vallcebre, i molt especialment donem les gràcies a: Xavier Huguet (Alcalde); David Guitart (tècnic AODL), que ha estat disposat a ajudar-nos en qualsevol moment i ens ha acompanyat i mostrat el municipi; Glòria Fernández (Administrativa), que ens ha acollit a l'ajuntament i ens ha ajudat en la cerca d'informació i dels contactes; Elisabet Fustagueras (Secretària); Jordi Lapuente (Regidor de Cultura) i Antoni Torné (Arquitecte municipal).

També cal donar les gràcies, de forma molt destacada, a Josep Oriola i Casòliva, veí de Vallcebre i bon coneixedor dels entorns i de la història del municipi. A l'igual que en David Guitart, també ha estat present en qualsevol

moment. Ell ha estat qui ens ha acompanyat a les sortides, ens ha facilitat documents, contactes i informació de tota mena.

Moltes gràcies a Raquel Camps i Tor per l'ajut, l'oferiment i la informació prestada.

Agrair també la col·laboració de tots els veïns del poble, aquells que ens han obert les portes de casa, aquells que ens han facilitat informació i a tots aquells que, d'una manera o altra, han realitzat la seva aportació al treball. Així doncs, donar les gràcies, entre molts d'altres a: Lluís Guitart i Perarnau (Cal Candi), Joan Guitart (Cal Bassenc), Lluís Cadena, Mn. Josep Mª Besora, Joan Grandia i Pons (Cal Xic), Ramona Costa (Cal Pinós), Josep Soler i Simon (Cal Tutó), Josep Viñas, Josep Comes (Cal Nai), Benet Perarnau (Cal Felip), entre molts d'altres.

Pel que fa a les dades i informació dels jaciments paleontològics, donar les gràcies a Begoña Poza (paleontòloga) i a Carles Pastor i Xavier Cobos del Consorci Ruta Minera, que ens han facilitat informació de primera mà.

I ja per acabar fer menció a les institucions i persones de fora del terme municipal de Vallcebre que també ens han ajudat: de l'Àmbit de Recerques del Berguedà a Rosa Serra i Mn. Ramon Viladés (historiadors); del Museu de les Mines de Cercs a Alba Boixader (historiadora i directora del museu) i Elisabet Boixader (historiadora); de l'Arxiu del Bisbat de Solsona a Mn. Enric Bartrina; de l'Arxiu Comarcal del Berguedà a Xavier Pedrals; a Albert Rumbo, encarregat del manteniment de l'Arxiu Municipal de Vallcebre; i a Eduard Lozano; de Transversal Produccions Culturals a Rosa Serra, altre vegada mencionada, i a Jordi Piñero; de l'Arxiu Parroquial de Bagà a Teresa, religiosa que, en absència del mossèn, s'encarrega de la gestió de la parròquia; de l'Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya a Berenguer Vidal; i a Manel Escobet de l'Arxiu Luigi de Berga.

Gràcies també a María del Agua Cortés Elía, tècnica de l'Oficina de Patrimoni Cultural pel guiatge, paciència, comprensió i ajut a l'hora d'elaborar el Mapa Patrimonial.

2. METODOLOGIA

2.1- Metodologia del treball.

Per realitzar aquest inventari o Mapa de Patrimoni es va adoptar una metodologia de treball estructurada en tres etapes principals:

- 1- Recopilació de documentació.
- 2- Treball de camp: recollida d'informació oral i visita a cada element detectat i al terme en general.
- 3- Treball de gabinet: contrastant les fitxes de camp amb la documentació, introducció de la informació a les fitxes i elaboració de la memòria com a conclusió.

1- Recopilació de documentació:

- Recopilació de la documentació referida al municipi de Vallcebre, des de la bibliografia, publicacions, Carta Arqueològica de la Generalitat, Inventari de Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat, Inventari de Patrimoni Industrial de la Generalitat, Normes Subsidiàries de l'Ajuntament, llistats de Béns d'Interès Local.

- El buidatge de fons bibliogràfic ha comportat la identificació i buidatge d'un ampli ventall de publicacions que fan referència, directa o indirectament, a la història i patrimoni de Vallcebre. S'ha prestat molta atenció a les publicacions d'àmbit local i comarcal, ja que han estat la principal font d'informació. La cerca s'ha centrat a la Biblioteca Ramon Viñas i Cluet de Berga, l'Arxiu Comarcal del Berguedà, l'Arxiu de l'Àmbit de Recerques del Berguedà i l'Arxiu Municipal de Vallcebre.

Altres fonts utilitzades han estat les publicacions de Vallcebre i els Inventaris de la Generalitat de Catalunya. Aquest ha estat el treball previ per elaborar un primer llistat d'elements. També s'han inclòs elements que, diferents col·laboradors del poble havien cregut oportú incloure, fruit d'una reunió realitzada a l'Ajuntament de Vallcebre. Per veure amb més detall les obres consultades, vegeu la Bibliografia.

- Aquesta recopilació es va realitzar fent un buidatge de la bibliografia existent a la Biblioteca Comarcal de Berga, a l'Arxiu Municipal de Vallcebre i a l'Arxiu Comarcal del Berguedà, i a d'altres arxius que s'especifiquen més endavant, junt amb la documentació i informació facilitada per l'Ajuntament, especialment pel Secretari i el Regidor de Cultura. Es va comptar també amb documentació

prèvia que havia recopilat anteriorment jo mateixa així com un inici d'inventari de cases de pagès del terme.

- Amb aquesta base es va realitzar un llistat de possibles elements inventariables que es va contrastar amb l'opinió de membres de l'Ajuntament i la nostra tutora, María del Agua Cortés. La llista no es va considerar tancada ja que estava subjecta al treball de camp que va permetre identificar més elements.

- Per tal de facilitar el treball de camp es van diferenciar diferents zones al Municipi, caracteritzat per un poblament notablement dispers. Va caldre endinsar-se, des del primer moment, en el coneixement de la documentació cartogràfica:

- Els mapes topogràfic, ortofoto del nucli i del municipi i mapa d'usos del sol (http://www.diba.cat/ortofotos/08293/08293_TM.htm)
- Mapa planimètric de Vallcebre del *Instituto Geográfico y Estadístico* (Espanya). Còpia feta pel Servei Geogràfic de la Mancomunitat de Catalunya (1914). Còpia manuscrita a escala 1:25 000 consultable digitalment a la web de la Cartoteca de Catalunya (http://vacani.icc.cat/cdm4/item_viewer.php?CISOROOT=/minutes&CISOPTR=1674&CISOBOX=1&REC=9)
- Mapa topogràfic del terme de Vallcebre "Servicio Cartográfico de la Diputación de Barcelona" (Cartoteca de Catalunya).
- Ortofotomapa de Catalunya E/ 1:5.000. (fulls nº 293-1-4, 293-1-5, 293-1-6, 192-8-4, 292-8-5, 292-8-6). Edició de l'any 1997.
- Mapa Comarcal de Catalunya: El Berguedà, E/ 1:50.000. Institut Cartogràfic de Catalunya. Edició de l'any 1994.

- En aquesta fase es van identificar els principals informadors orals que es van mostrar determinants per poder realitzar el treball i que s'han entrevistat i consultat en repetides ocasions; tots figuren en l'apartat d'agraïments.

2). Treball de camp i recollida de dades: en base als llistats obtinguts en la primera fase, es va procedir a la realització del treball de camp. Aquesta ha estat la tasca que ens ha ocupat més temps ja que s'han seguit, fil per randa, la majoria d'indrets i racons del municipi de Vallcebre.

- Es va anar a visitar cadascun dels elements: se li van fet fotos, es van marcar les coordenades UTM i es van anotar tots els detalls i característiques de l'element útils de cara a l'elaboració dels camps de la fitxa. Molts d'aquests primers contactes amb l'element es van realitzar amb la col·laboració de voluntaris i l'Ajuntament que ens varen guiar o acompanyar fins al lloc.

- En aquest moment es va decidir, per aquells elements que implicaven algun dubte a l'hora de si s'inclouïen o no a la Base de Dades, si es procedia a la recollida d'informació o si es deixaven apartats degut al seu ínfim valor històric o patrimonial.

- Aquest també va ésser el moment de parlar amb les persones coneixedores de la història de Vallcebre.

Pel que fa a les referències cadastrals i ubicació geogràfica dels elements hem utilitzat la xarxa SITMUN, facilitada per l'OPC; un GPS per marcar les coordenades *in situ*; i la web de l'Institut Cartogràfic de Catalunya (ICC).

3). Treball de gabinet, elaboració de fitxes i informe: aquest apartat podríem dir que va ser, en part, simultani al Treball de camp i recollida de dades.

- Cada cop que s'anava a veure un element, s'arribava al lloc de treball i s'introduïen les dades obtingudes a la Base de Dades. Com ja he dit, per cada element s'omplia una fitxa individual que era completada amb la informació bibliogràfica localitzada en la primera fase i les demés dades que es podien emplenar des de casa (Estil, època, altitud, etc). L'apartat "fitxes associades" es va deixar pel final, ja que era necessari tenir tota la Base de Dades feta per poder-ho emplenar correctament.

- Correcció i primera avaluació. Un cop es va acabar el Mapa Patrimonial de Vallcebre, es va lliurar a la responsable de l'OPC perquè ho corregís i en fes una primera avaluació.

- Retornada la Base de Dades, i introduïts els canvis corresponents, es va procedir a la redacció de la present memòria.

El vist-i-plau de la memòria el dona un tècnic de l'OPC conjuntament amb l'Ajuntament, que també s'encarrega de revisar la Base de dades, ja que ells són, en última instància, els que millor coneixen el municipi.

2.2- Fitxes:

El Mapa Patrimonial de Vallcebre s'ha realitzat a partir del model facilitat per l'Oficina de Patrimoni Cultural. Concretament, una Base de Dades que permet fer una fitxa individualitzada per cada element. La fitxa conté els següents camps:

- Número de fitxa
- Codi (segons camp establert per l'OPC)
- Àmbit (segons tipologia establerta per l'OPC)
- Denominació de l'element
- Ubicació (Lloc / Adreça)
- Titularitat: pública o privada
- Propietari (nom i adreça o referència cadastral)
- Tipologia (segons camp establert per l'OPC)
- Ús actual (camp tancat establert per l'OPC)
- Descripció
- Observacions: altre tipus d'informació útil no actual i no feta pels autors del Mapa.
- Estat de Conservació: Bo, regular o dolent.
- Notes de conservació
- Autor (del bé fitxat si es coneix)
- Any
- Estil, època (al qual s'adscriu l'element)

- Segle
- Emplaçament (descripció breu de com s'hi arriba)
- UTM (situació exacte del bé)
- Altitud
- Accés: Fàcil, difícil, obert, restringit o sense accés.
- Núm. Negatiu (número de referència dels negatius fotogràfics)
- Fitxes associades: número de les altres fitxes que tenen relació amb el bé.
- Història: resum d'informacions històriques relacionades amb el bé.
- Bibliografia: referències bibliogràfiques utilitzades per elaborar la fitxa.
- Número Inventari Generalitat (únicament pels elements inclosos en els inventaris de la Generalitat de Catalunya).
- Protecció: Inexistent; legal; física; i legal i física.
- Autor fitxa
- Data registre (data confecció de la fitxa)
- Data modificació (a emplenar pels tècnics de l'OPC pels canvis introduïts posteriorment a la realització del Mapa)
- Fotografies (d'una a tres).

La classificació tipològica que hem emprat, seguint els criteris de l'OPC és la següent:

1. Patrimoni immoble
 - 1.1 Edificis
 - 1.2 Conjunts arquitectònics
 - 1.3 Elements arquitectònics
 - 1.4 Jaciments arqueològics
 - 1.5 Obra civil
2. Patrimoni moble
 - 2.1 Elements urbans
 - 2.2 Objectes
 - 2.3 Col·leccions
3. Patrimoni documental
 - 3.1 Fons d'imatges

- 3.2 Fons documentals
- 3.3 Fons bibliogràfics
- 4. Patrimoni immaterial
 - 4.1 Manifestacions festives
 - 4.2 Tècniques artesanals
 - 4.3 Tradició oral
 - 4.4 Música i dansa
 - 4.5 Costumari
- 5. Patrimoni natural
 - 5.1 Zones d'interès natural
 - 5.2 Espècimens botànics singulars

2.3- Criteris de selecció:

D'acord a aquestes directrius, s'ha fet la tria i selecció dels elements que havien de configurar el Mapa Patrimonial de Vallcebre. Els criteris de selecció següents són els següents:

- Recull de tots els béns o elements inclosos en algun inventari de la Generalitat, declarats o incoats BCIN o BCIL i els protegits per les NNSS del municipi.
- Recull d'altres elements que, tot i no disposar d'una protecció o reconeixement especial, tenen un gran valor històric o patrimonial.
- Inclusió d'elements que són mostra del passat més recent del municipi (safareigs municipals, restes mineres, trumferes, etc). Molts d'aquests elements, tot i ser de construcció recent, s'han inclòs perquè són un símbol clar de la identitat del municipi i sovint, són els més menystinguts.
- Fitxatge dels elements peculiars del municipi.
- Inclusió de tots aquells altres béns que, tot i no poder ubicar en cap dels grups anteriors, eren mereixedors de formar part de l'inventari.

Tots aquests criteris s'han tingut en compte a l'hora de poder elaborar el Mapa, un Mapa que ha intentat ser el més exhaustiu possible. S'han incorporat el major nombre possible d'elements per tal de no deixar res a fora, però no s'han

fitxat tots, ja que els més irrelevantes s'han obviat. La selecció dels elements dubtosos s'ha fet sempre d'acord al criteri de l'Ajuntament i l'OPC.

Una de les principals dificultats amb què ens hem trobat ha sigut la manca d'informació del municipi. Moltes de les esglésies no apareixen als llibres d'art del Berguedà ni de Catalunya. De l'església de Santa Maria hi ha poca informació degut als canvis i reformes què ha sofert. Pel que fa a les masies, tampoc hi ha estudis fets i de moltes d'elles no es pot apreciar l'estructura original perquè s'han reformat completament. Altres elements com creus i fonts, que alguns pobles del Berguedà en tenen estudis, de Vallcebre tampoc hi ha res. Per tant, ha costat força poder completar la història per fer les fitxes, però també ha costat destriar els elements fitxats dels no fitxats, ja que faltava informació per poder detectar la importància real o no dels elements.

Una altra característica que hem trobat a Vallcebre és la distribució dels habitatges: gairebé tot són masies disperses organitzades per barris. El nucli urbà aglutina pocs edificis i, d'aquests, pocs són antics. Això fa que no haguem elaborat cap fitxa de carrer, barri o zona concreta. El patrimoni industrial de Vallcebre és pobre, ja que només hi ha el referent a la mineria, que ha estat un dels sistemes econòmics rellevants al municipi. Els murs o parets de pedra seca i les trumferes són elements característics de la zona, per tant, se n'han fitxat uns quants com a mostra, ja que el fitxatge total d'aquests seria gairebé impossible. Respecte a les fonts, ponts i altres elements propis en cada nucli urbà, s'han fitxat els més representatius i coneguts de la zona, o els que oferien característiques especials. Els camins rals s'han apuntat tots, ja que són itineraris que es podrien recuperar i, al no tenir una protecció especial, el fet d'estar inclosos en aquest inventari els hi dona un caire de major seguretat, sobretot davant d'abusos urbanístics.

2.4- Fonts consultades:

S'han utilitzat diferents tipus de fonts per l'elaboració de l'inventari: documentació d'arxius públics i d'arxius privats, informació oral, bibliografia i la observació directa dels elements.

DOCUMENTACIÓ D'ARXIUS:

ARXIUS PÚBLICS

- **AMV Arxiu Municipal de Vallcebre** que forma part de la Xarxa d'Arxius Municipals (XAM) de la Diputació de Barcelona. Disposa d'un fons municipal amb el següent quadre de classificació: Òrgans de Govern, Administració general, Serveis Econòmics, Serveis públics, Beneficència i assistència social, Sanitat, Obres i urbanisme, Seguretat pública, Serveis a l'Estat, Població, Eleccions, Instrucció pública, Cultura i Serveis agropecuaris i medi natural

L'arxiu conserva el fons documental que genera el mateix Ajuntament des de mitjan segle XIX fins a l'actualitat.

- **ACBR Arxiu Comarcal del Berguedà**, concretament els fons del Centre d'Estudis Berguedans (1982-1989), la Col·lecció de fotos temàtiques (1950-2000), Col·lecció de fotografia de Regió 7(1978-1992), Col·lecció de municipis del Berguedà (s. XVIII-XX), Col·lecció de postals de "Berguedà" (color, 1955-2000), etc.

ARXIUS PRIVATS

- **ADS Arxiu Diocesà de Solsona** que conté documentació des del segle X fins al XX referida a les parròquies i comunitats religioses vinculades a la Seu episcopal de Solsona.

- **AFCEC Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya** que custòdia documentació històrica de l'entitat i un espectacular fons fotogràfic de gran part de Catalunya que va des dels seus inicis (finals s.XIX) fins a l'actualitat.

- **AFL Arxiu Fotogràfic Luigi de Berga**, un arxiu amb un impressionant fons d'imatges fotogràfiques de la comarca del Berguedà, confeccionat a partir de la dècada 1970.

- **APB Arxiu Parroquial de Bagà**, arxiu que conté alguns documents de Vallcebre que es custodien allà arran de la crema de l'església de Vallcebre i de tot el seu arxiu, durant la Guerra Civil del 1936. Aquests documents es guarden allà perquè Vallcebre pertany a l'arxiprestat de Bagà i degut a que la penúltima església de Vallcebre estava en molt mal estat, per una qüestió de conservació.

- **ARB Arxiu Àmbit de Recerques del Berguedà**, que conté la informació recopilada i generada per aquesta institució cultural des de la seva fundació el 1982. En destaca el seu fons fotogràfic, amb més de 20.000 imatges de la comarca del Berguedà i també la seva col·lecció de goigs i la compilació de material etnogràfic de la comarca.
- **ARV Arxiu Ramon Viladés**, que conté còpies de diversos documents i imatges del Berguedà. Aquest fons està format bàsicament per còpies, ja que la gran majoria dels originals es troben a l'ARB o a les Institucions o Entitats que generaren dita documentació.

ALTRES INVENTARIS UTILITZATS O CONSULTATS

- Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya (IPAC), municipi de Vallcebre
- Carta Arqueològica del Berguedà. Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya.
- Inventari del Patrimoni Industrial (Museu de la Ciència i la Tècnica de Catalunya, Generalitat de Catalunya) (IPIC).
- Arxiu del Servei de Patrimoni Arquitectònic de la Diputació de Barcelona (SPAL).

S'HA OBTINGUT INFORMACIÓ ORAL de les següents persones:

- David Guitart
- Gloria Fernández
- Elisabet Fustagueras
- Jordi Lapuente
- Josep Oriola i Casòliva
- Raquel Camps i Tor
- Lluís Guitart
- Joan Guitart
- Mn. Josep Mª Besora
- Joan Grandia
- Ramona Costa
- Josep Soler
- Josep Viñas

- Josep Comes
- Begoña Poza
- Carles Pastor
- Xavier Cobos
- Rosa Serra
- Mn. Ramon Viladés
- Alba Boixader
- Enric Bartrina
- Xavier Pedrals
- María del Agua Cortés

3- DIAGNOSI:

3.1-Marc geogràfic i Medi Físic.

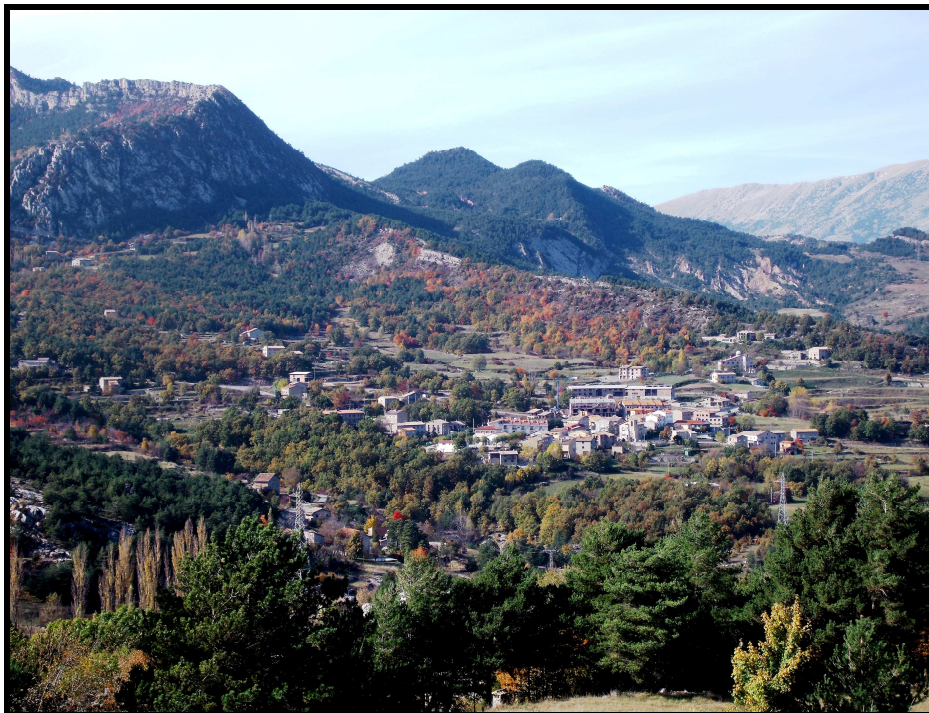
El municipi de Vallcebre es troba situat al Nord-Oest de la comarca del Berguedà, per tant, forma part de l'Alt Berguedà i està inclòs en el Pre-Pirineu. Té una extensió de 27,87 km². Els límits naturals del municipi són: el Riu Saldes que travessa i marca els límits del nord; al sud hi trobem la Serra d'Ensija (Serrat Voltor, 2271 m), el coll de Fumanya (1570 m) i el grau de la Mola (1350 m). La banda est i la oest estan marcades per cingleres: els Cingles de Vallcebre a l'est; i els cingles de Costafreda i Cubell a l'oest. Pel que fa als municipis, a l'Oest limita amb Saldes; a l'Est amb Guardiola de Berguedà; Gisclareny i part de Guardiola de Berguedà són els seus límits del nord; i pel sud limita amb Fígols Vell i Cercs. El poble de Vallcebre és situat al bell mig del terme, en una petita plana envoltada i encerclada per cingles i muntanyes. La hidrografia la formen el riu Saldes i la riera de Vallcebre.

El Berguedà té un clima mediterrani però, com a important comarca muntanyosa, presenta varietat de microclimes. A Vallcebre les precipitacions es caracteritzen per una irregularitat durant tot l'any, a l'igual que tot l'Alt Berguedà, tot i que les màximes es concentren a l'estiu. Respecte al tipus de

precipitacions, són majoritàriament pluges, però també hi destaquen les calamarsades a l'estiu. La neu és visible a Vallcebre, sobretot als punts més alts, a partir de 1500 metres. Les temperatures segueixen una zonació Nord-Sud i la mitjana anual de l'Alt Berguedà es situa als 10°C. Per tant, podríem dir que a l'Alt Berguedà hi domina el clima mediterrani de muntanya que es caracteritza per un estiu plujós i alguns dies de neu a l'hivern, essent les temperatures, suaus a l'estiu i força rigoroses a l'hivern.

La vegetació que trobem al municipi de Vallcebre seria la d'estatge subalpí, per a les zones més altes (més de 1500 mts), i la d'estatge montà per la resta de zones. La vegetació subalpina és caracteritza pel domini del pi negre i l'avet, però al Berguedà és més característic el pi negre, així doncs, el trobem a la Serra d'Ensija. En la vegetació d'estatge montà destaquen els boscos de pi roig, roure i faig. Trobem que el 16% de l'extensió municipal és de bosc i gairebé un 50% de matollar i brolla.

Poblament, estructura econòmica i comunicacions.

Actualment Vallcebre té 269 habitants. L'església de Santa Maria de Vallcebre recull un petit nombre de cases al seu voltant, la resta, són tot masies

dispersedes organitzades per barris o ravals. Cada raval té el seu propi nom: El Comellar, El Divinal, Les Deus, El Portet, Les Comes, Belians, La Barceloneta, El Lloc de Dalt o la Coma d'Arnau.

Les primeres dades demogràfiques de la població de Vallcebre són les referents al fogatge de 1497. *Balsebre Sobirà e Jusà*, que així és com s'anomenava, estava format per 10 focs, per tant, tenia uns 50 habitants. En el fogatge de 1553, se'ns diu que Vallcebre tenia un total de 18 focs laic i 1 capellà, per tant, 91 habitants.

Algunes dades referents a la població de Vallcebre són les següents¹:

anys	1717	1787	1857	1877	1887	1900	1910	1920	1930	1940
habitants	199	138	974	921	432	459	457	656	563	541

1950	1965	1970	1981	1991	2000	2002	2004	2006	2008
824	813	648	375	309	269	266	281	276	269

Aquestes dades ens permeten veure que Vallcebre es va poblar a l'Edat Mitjana i que des d'aquest moment el nucli es va mantenir com a tal. Les dades ens mostren una pujada demogràfica molt important entre el 1787 i el 1857 (tot i passar 70 anys, gairebé multiplica per 9 la seva població). En canvi, entre el 1877 i el 1887 hi ha una davallada molt brusca que respon segurament als enfrontaments bèl·lics i la crisi del segle XIX. Al segle XX, degut a l'activitat minera, la població augmenta sobretot entre els anys 1940 i el 1970. Posteriorment al tancament de les mines, la població ha anat disminuint.

L'activitat econòmica més important que hi ha hagut a Vallcebre ha sigut la mineria. El sector agrari havia estat el més nombrós fins a mitjans del segle XX en què molta gent va abandonar les feines del camp per dedicar-se a l'extracció de carbó. Vallcebre, al llarg de la seva història, va arribar a tenir 21 mines (la majoria d'elles explotades durant pocs anys i el màxim nombre de mines en producció es va donar entre els anys 30 i 50). El gran pas en la producció minera a Vallcebre el van donar el Transversal Maria Teresa, Coll de Pradell i Tumí. Posteriorment, els 5 cels oberts que hi va haver a Vallcebre,

¹ Dades extretes de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

eclipsarien la importància d'aquestes mines o senzillament les substituirien, com és el cas de Tumí en que l'explotació a cel obert va esborrar qualsevol rastre de l'antiga explotació d'interior. Així doncs, la mineria era el sector que ocupava a la major part de la població. Les dones tenien cura de la casa, el bestiar i horts, que la majoria de masies van conservar del seu passat agrari. El tancament de les mines va significar el despoblament del poble: molta gent en edat de treballar va marxar a altres poblacions berguedanes que els oferien més oportunitats. Una altra característica van ser les prejubilacions: molts miners que portaven uns quants anys treballats a les mines, van tenir l'opció de prejubilarse. Els negocis familiars com botigues, bars, restaurants, i darrerament les cases de turisme rural, han sigut l'element que ha mantingut a moltes famílies al poble.

La principal via d'accés a Vallcebre és la Carretera B-400, que des de la C-16, a l'alçada de Guardiola de Berguedà, arriba fins a Gósol. Al km 5 de la B-400 trobem el trencall que porta cap a Vallcerbe, és la B-401. Una altra via d'accés és des de Sant Corneli, agafant la carretera del Jou, enllacem amb la B-400 a l'alçada del km 2. La darrera via d'accés seria la carretera BV-4025, que des de Fumanya passa pel Coll de Fumanya i baixa pel Pla de la Barraca cap a Vallcebre. Aquesta és la menys utilitzada, ja que a l'hivern està glaçada i és la que fa més volta.

3.2- Síntesi Històrica.

Primeres notícies: El naixement de Vallcebre es degué produir a l'Edat Mitjana quan els francs aconseguiren restablir la frontera del seu regne als Pirineus. A l'Alt Berguedà la població havia començat ja a assentar-s'hi. El 839 el lloc de Vallcebre fou esmentat en l'acta de consagració de la catedral d'Urgell. L'any 983 hi ha indicis de què hi havia un castell de Vallcebre. Al segle XI el terme municipal formà dues parròquies: la de Sant Julià de Fréixens i la de Santa Maria de Vallcebre. El 1040 es consagrà l'església de Sant Climent de Vallcebre, conegut avui com a Torre de Foix i pertanyent a Guardiola de Berguedà, però que, pel seu nom, inicialment també formà part del terme de

Vallcebre. L'existència de Sant Julià de Vallcebre, anomenada ja de Fréixens, es constata des del 1019 quan els comtes d'Urgell concediren al monestir de Sant Serni de Tavèrnoles la possessió del monestir de Sant Llorenç de Morunys, a la Vall de Lord; aquest darrer tenia una important quantitat de terres al Berguedà, a Fréixens, terres que passaren a integrar-se al domini del monestir de l'Alt Urgell. El segle XII Estefania Isarda feu testament a favor de Santa Maria i Sant Julià de Vallcebre. Tots aquests formaven part de la família dels Peguera.

L'existència de les dues parròquies es mantingué separada durant els segles XIII i XIV.

En el segle XIV l'església de Sant Climent ja era sufragània de Sant Llorenç prop Bagà, juntament amb Sant Julià de Cerdanyola, i era ja coneguda pel seu nom actual: Sant Climent de la Torre de Foix. I al segle XV Sant Julià deixà de ser parròquia i quedà unida, com a sufragània, a Santa Maria de Vallcebre.

La població de Vallcebre a l'Edat Mitjana era un nucli dispers que es dedicava a l'agricultura i a la ramaderia.

Edat Moderna i Contemporània: en aquest anys, ben poca cosa sabem de Vallcebre i gairebé ens haurem de remuntar al segle XIX per tornar a tenir notícies de les seves gents. El segle XV-XVI és té notícia d'una nova església: Sant Ramon de Vallcebre, actualment Sant Ramon del Portet.

Des del segle XVI tenim notícia que al Berguedà començaven a abundar paraires i teixidors. També, el segle XVI és el primer segle del qual es té constància de cases de Vallcebre, és el cas de Cal Noell o Cal Solà. Aquestes són masies senzilles i petites que tenen les característiques del model de masia clàssica. No se sap per quins motius, en aquest segle es construí l'esglesieta de Santa Magdalena al Boixader. D'ençà el 1621 les empreses bèl·liques dels Àustria alteraren la tranquil·litat de la zona fronterera fins que el 1640 s'inicià la Guerra dels Segadors. Caiguda Barcelona, Joan d'Àustria prengué possessió de Berga el 1653, però la guerra continuà i el contraatac francès del següent any féu caure Berga i l'Alt Berguedà en el seu poder. La guerra de la Lliga d'Augsburg (1690-98) portaria una nova invasió francesa que al Berguedà, es limitaren a exigir contribucions.

Al llarg del segle XVIII es va ampliar considerablement el nombre de terres conreades. És el segle del creixement i la prosperitat agrària, però també el segle en què la distància entre els grans pagesos i els masovers es fa més manifesta. La prosperitat agrària comportà un notori augment de la població. És el segle en que apareixen els nous conreus: blat de moro i patata, base alimentària de la població pobre. Va ser el segle d'ampliacions de les masies i de construcció de noves cases, tot i que la majoria seguien el model clàssic. És el segle en què es construeixen Cal Tutó i Cal Batlló. Durant la Guerra de Successió, Berga i part del Berguedà sofririen considerables alteracions. A partir del 1713, l'exèrcit filipista anà ocupant gradualment els pobles del Berguedà. Tot i les penúries de la guerra, des del segle XVIII, la indústria llanera anà en augment a la comarca. A la fi del segle hi tornaren a haver alteracions polítiques i militars. La Guerra Gran no afectà directament a la comarca però sí que hi foren mobilitzats els sometents de les diferents poblacions. Durant la Guerra Gran, guerrillers berguedans com Josep Bussoms alies Jep dels Estanys, alçaren partides pròpies que voltaven pel Berguedà.

El segle XIX s'inicià amb una nova crisi i amb una nova guerra. En la Guerra del Francès, el Berguedà restà fora de l'ocupació de les tropes franceses i contribuïren a la lluita contra l'invasor: Jep dels Estanys tornà a mobilitzar partides que, més aviat, anaven al seu aire i no entenien ni d'enemics ni de disciplina. L'alimentació de les tropes i partides, el tall en les comunicacions i el manteniment de la guerra, crearen una situació d'empobriment i estancament a la zona. Durant el Trienni Liberal (1820-23) la crisi portà a la proliferació de moltes partides. Molts pagesos sense feina ni sense cap tipus de recurs s'apuntaven a les partides per tal de poder sobreviure. La lluita amb l'exèrcit francès feu que molts d'aquests combatent obtinguessin títols: el vallcebrenc Josep Bossoms fou nomenat comandant, però de seguida fou apartat, com molts d'altres reialistes, de l'exèrcit regular. La crítica situació i el descontent portaren a un nou alçament que a Vallcebre comptà amb forces afiliats: la Guerra dels Malcontents. En aquest alçament feren presoners al Jep dels Estanys, que executaren més tard, i a dos membres de la seva partida: el seu germà Joan i un altre noi de Vallcebre dit Josep Grandia. El 1833 començava la primera Guerra Carlina que sacsejà de ple el Berguedà. En aquesta guerra hi trobem vallcebrencs destacats com Joan Bossoms, germà del Jep dels

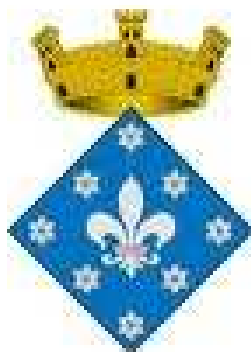
Estany. La Segona i Tercera Guerra no afectaren tant directament el Berguedà, tot i que les poblacions hi aportaren un bon contingent de recursos, sobretot aquelles cases que per tradició, eren carlines. Les guerres abocaren l'agricultura del Berguedà al pou de la subsistència. Molts pagesos de l'Alt Berguedà marxaven al Baix berguedà en temps de sega. De fet, el segle XIX és l'època en què Vallcebre patí el despoblament més important: passà de 921 habitants l'any 1877 a 432 el 1887.

Al segle XX la cosa canvià, la mineria portà ingressos i treball a la població. Tot i que al llarg del segle XX hi van haver 21 mines, les tres més importants van ser Maria, Coll de Pradell i Tumí. Maria és la mina que es troba situada a tocar del poble. Aquesta mina va estar en actiu des de l'any 1955 fins el 1989 i hi van arribar a treballar més de 1500 miners. Les altres explotacions, quan eren mines d'interior, no eren tant rellevants però la cosa canvià a inicis dels anys 80 quan començaren les explotacions a cel obert. A partir d'aquest moment es van començar a tancar i abandonar les explotacions d'interior ja que resultaven molt més costoses d'explotar. Els anys 90 hi va haver el tancament de les mines al Berguedà que, juntament amb la crisi del tèxtil, van marcar un abans i un després. Molta població va marxar cap a Berga o cap a comarques pròximes i l'activitat econòmica del Berguedà es va haver d'enfocar cap al turisme i serveis.

3.3- Toponímia i escut.

La toponímia de Vallcebre prové de *balteum separatem* que es pot traduir per “balç trencat” o “esglaió que separa”, fent referència a l’orografia del terreny, ja que Vallcebre està completament envoltat per cingles i muntanyes.

L’Ajuntament, en sessió de 17 d’abril de 1993, va acordar iniciar l’expedient d’oficialització d’escut municipal. Un cop consultades les fonts, es van aplegar les següents referències heràldico-sigil·logràfiques del poble de Vallcebre:

- Entre el 1830-40 l’Ajuntament va utilitzar un segell rodó amb la imatge naturalista de Santa Maria de Vallcebre.
- A partir de 1849 l’Ajuntament va usar segells ovalats i rodons amb la imatge de l’Assumpció de la Mare de Déu coronada primer d’estrelles i després d’una aurèola, damunt núvols amb o sense caps d’angelets, i al dessota l’anagrama de Maria.

Per tant, des de sempre, el senyal amb el qual Vallcebre s’ha sentit identificat és la imatge de Santa Maria. Ara bé, com que en l’heràldica cívica o municipal no es poden utilitzar figures de sants, caldrà substituir-los pels seus símbols o atributs. Els atributs que més li escauen a Santa Maria són la flor de lis (símbol de puresa) envoltada d’estrelles.

Així doncs, l’escut d’armes del poble de Vallcebre hauria de ser de la següent manera:

Escut caironat: d’atzur, una flor de lis d’argent acompanyada de 8 estrelles d’argent posades en orla. Per timbre una corona mural de poble.

Finalment, el BOGC nº 2048 de 10 de maig de 1995, publicava la Resolució del 21 d'abril de 1995, per la qual es donava conformitat a l'adopció de la bandera de Vallcebre. Aquesta resolució descriu la bandera de la següent manera:

- Bandera apaïxada, de proporcions dos d'alt per tres d'ample, de color blau amb una flor de lis al mig, blanca, d'altura d'1/2 de la del drap, i 8 estrelles blanques, de diagonal major d'1/6, situades en els quatre cantons i en les meitats dels 4 extrems del drap, separades per 1/8 de les vores.

3.4- Descripció de l'estat legal de protecció.

El nivell de protecció legal dels elements inventariats en aquest mapa és força escàs. Tenim 31 béns incorporats als Inventaris de la Generalitat, dels quals, 2 no s'han pogut localitzar perquè no se sap on són, i la immensa majoria no gaudeixen de cap protecció. El fet d'estar inclosos als Inventaris de la Generalitat no els hi dona una protecció especial, sí que en fa denotar un cert interès patrimonial i històric, per tant, són candidats a gaudir de possible protecció en un futur.

Al municipi hi ha diferents Béns Culturals d'Interès Nacional, el **Castell de la Grallera**, inscrit amb el Número R-I-51-5753; els jaciments paleontològics estan incoat BCIN, R. CLT/3492/2005, de 9.11.2005 (DOGC 4527 de 12.12.2005), mentre que les Icnites dels Cingles del Boixader, són BCIN com a Zona Paleontològica, R.CLT/3492/2005, de 9.11.2005.

A les Normes Subsidiàries de planejament de Vallcebre aprovades el 17 de febrer de 1997 s'especifica que hi ha un seguit de "singularitats arqueològiques a protegir", però no determina un catàleg. Consideren que els elements més importants són Sant Julià de Fréixens, l'ermita de Santa Magdalena, l'ermita de Sant Ramon del Portet i algunes masies que no anomena. Tot i aquesta referència, el fet que la NN SS és posterior a la Llei de Patrimoni Cultural de 1993, no es poden considerar elements protegits fins que no s'incloguin en un catàleg o bé es declarin BCIL individualment. En aquest sentit, podem dir que

no hi ha altres Béns protegits d'aquesta categoria excepte els que hem esmentat anteriorment.

D'altra banda, la documentació conservada a arxius i que té més de 100 anys resta protegida per la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'Arxius i Documents de Catalunya.

Els camins ramaders gaudeixen de protecció, tot i que, per reafirmar-ne el seu pes és necessari que el camí estigui ben delimitat i classificat. Així doncs, el camí ramader de Vallcebre (fitxa nº 143) està encara per classificar, tot i que la petició ja està en tràmit.

Les NNSS del municipi protegeixen els murs de pedra seca (segons l'article 428) i segons els articles 617 i 619 protegeixen: dues cingleres (Gran Foradat, Conangle), tres boscos (Boixader, Portet, Pla de les Fonts-Cal Tiet).

Dins el terme municipal hi ha zones naturals d'especial protecció: hi trobem part del PEIN Rasos de Peguera-Serra d'Ensija i del Parc Natural del Cadí-Moixeró, així com els Cingles de Vallcebre.

- **Parc Natural del Cadí Moixeró**, creat el 15 de juliol de 1983. Comprèn les serres del Cadí i del Moixeró, el massís del Pedraforca i bona part de la Tossa d'Alp i el Puigllançada. Amb una superfície de 41.342 ha que es reparteixen entre les comarques del Berguedà, l'Alt Urgell i la Cerdanya, inclou el sector nord del municipi de Vallcebre, prop de la zona del Pedraforca i la vall del Saldes.
- **PEIN Serra d'Ensija-Rasos de Peguera**, que amb una menor protecció que el Parc Natural ocupa 3.882ha. La Serra d'Ensija, un dels referents patrimonials més importants de Vallcebre, té en la Gallina Pelada (2.327m), el seu cim més enlairat. Altres cims importants són la Creu de Ferro (2.286 m) i el Serrat Voltor (2.271 m), el punt més alt de Vallcebre. A la part alta de la muntanya hi ha el refugi Delgado Úbeda (2.200m), que té una part lliure oberta tot l'any. Hi itineraris marcats per poder-hi arribar sense cap dificultat. A l'estiu hi pasturen ramats, tant a la part

baixa com als cims. Per poder aixoplugar aquests ramats es disposava d'un corral, anomenat Pleta de la Vila, situat a Palomera, al peu de la Serra, i dins el municipi veí de Saldes.

- **Cingles de Vallcebre** és el nom popular del sinclinal de Vallcebre, una formació geològica que consta de dos grans murs esglaonats a dos nivells: el més inferior a la banda dreta del congost del Llobregat, entre Sant Salvador de la Vedella i el Collet d'Eina, i el superior que destaca pel seu verticalisme i pel color blanc característic i ha estat batejada com a calcàries Clar de Lluna. Sobre aquest segon nivell de cingles de 40 m s'estén l'ampli planell, la cubeta de Vallcebre que els cingles barren el pas, excepte en uns punts que són els passos verticals o graus, entre els quals destaca la gorja de Foradada, tallada pel torrent de Vallcebre, que és el que drena totes les aigües de la cubeta i desemboca al riu de Saldes per la seva dreta.

3.5- Equipaments patrimonials existents.

- Exposició permanent Milions d'Anys (M.A.)

Actualment, a Vallcebre, només hi ha un equipament patrimonial que és l'exposició permanent Milions d'Anys. Milions d'Anys (M.A.), un centre d'interpretació dels dinosaures, però no un museu. Hi ha una exposició que mostra com és la feina dels paleontòlegs, les troballes que s'han realitzat i tot el procés de tractament, restauració i conservació dels fòssils.

Era una exposició itinerant produïda per l'Institut de Paleontologia Miquel Crusafont i l'OPC de la Diputació de Barcelona, fins que, acabat el seu itinerari, es va situar definitivament a Vallcebre, cedida per l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona a petició del Consorci Ruta Minera i l'Ajuntament de Vallcebre.

Milions d'Anys obre les seves portes els caps de setmana i festius, exceptuant l'estiu que obre cada dia, i amb reserva prèvia també es permet la visita.

- Bibliobús.

Un cop per setmana a Vallcebre hi ha el servei de Bibliobús que s'encarrega d'apropar la Biblioteca als nens, nenes i adults del municipi.

- Arxiu Municipal.

És l'únic que es conserva de Vallcebre, i és el que es troba a l'Ajuntament. L'arxiu parroquial de Vallcebre es va cremar durant la Guerra Civil, per tant, únicament es conserven documents posteriors a 1939. L'arxiu parroquial de Vallcebre el trobarem al Bisbat de Solsona i està format pels llibres bàsics de qualsevol població: naixements, comunions, confirmacions, matrimonis i defuncions, és per aquest motiu, que no se n'ha inclòs cap fitxa al Mapa de Patrimoni Cultural.

3.6- Anàlisi global.

Vallcebre no té elements ni edificis destacats ni de primer nivell però sí que gaudeix d'un patrimoni rural propi. Les característiques del municipi podríem dir que propiciaren a aquesta "pobresa" d'elements, ja que ha sigut un dels pobles més castigats del Berguedà pel que fa a població. Els elements més importants i destacables serien Sant Julià de Fréixens i els jaciments paleontològics, la resta, són elements que també es poden explotar i la seva importància rau en el fet que són característics i molt nombrosos dins el municipi. Aquests exemples serien, entre d'altres, les instal·lacions mineres, les trumferes, les parets de pedra seca o les masies construïdes a l'estil clàssic de l'alta muntanya, elements no molt rellevants arquitectònicament però sí molt lligats a la història i identitat del municipi. Sovint, aquests elements són els que cal preservar més per tal que el poble no perdi la seva essència.

Com a balanç final conclouríem: Vallcebre té pocs béns protegits, per tant, caldria actuar des de l'Administració per tal que la situació canviés. És a dir, les proteccions legals dels béns del municipi s'haurien d'ampliar.

4) EL PATRIMONI DE VALLCEBRE

4.1 Anàlisi de la informació recollida a les fitxes:

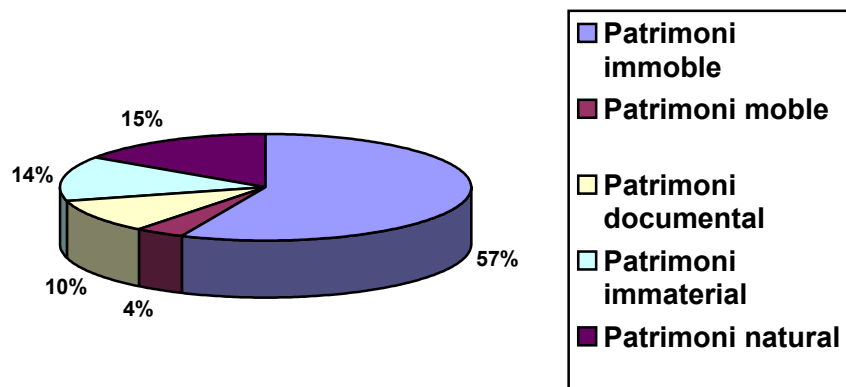
Els elements que s'han fitxat en el present Mapa Patrimonial de Vallcebre ascendeixen a 175.

Els elements fitxats es relacionen tot seguit en tres llistats (llistat per ordre numèric, llistat per ordre de tipologies i llistat per ordre alfabètic).

Recordar que, tal i com s'ha especificat a l'apartat corresponent (apartat 2.3), aquests elements s'han escollit a través d'uns criteris generals de selecció que bàsicament són els següents: recull de tots els elements que estan protegits per alguna normativa o que apareixen en algun inventari de la Generalitat; recull dels elements destacats del municipi i que són característics d'aquest; elements amb especial interès històric, artístic, cultural i/o natural.

GRÀFICS

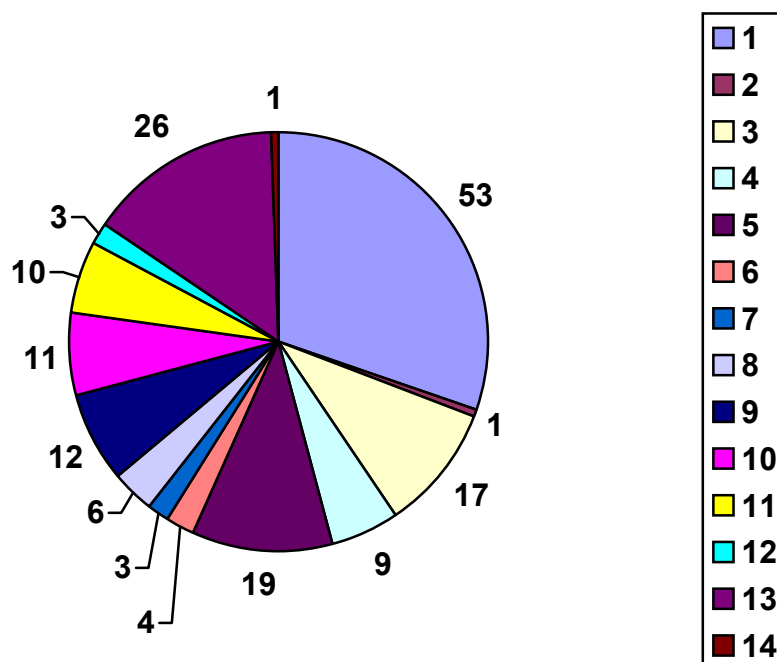
Tipologia general del patrimoni de Vallcebre

Tipologies

DENOMINACIÓ	NOMBRE
1- Edifici	53
2- Conjunt arquitectònic	1
3- Element arquitectònic	17
4- Jaciment	9
5- Obra civil	19
6- Objecte	4
7- Col·lecció	3
8- Fons d'imatges	6
9- Fons documental	12
10- Manifestacions festives	11
11- Tradició oral	10
12- Música i dansa	3
13- Zones d'interès	26
14- Espècimens botànics	1

Gràfic segons tipologies

Tal i com es pot observar en els gràfics, en el municipi de Vallcebre, hi ha un clar predomini del patrimoni immoble. Aquest representa un 57 % del total dels elements (53 edificis, 1 conjunt arquitectònic, 17 elements arquitectònics, 9 jaciments i 19 obres civils). Per tant, la gran massa patrimonial la trobem en els edificis, bàsicament masies disperses en el territori. Aquestes edificacions representen gairebé una tercera part sobre el total d'elements fixats.

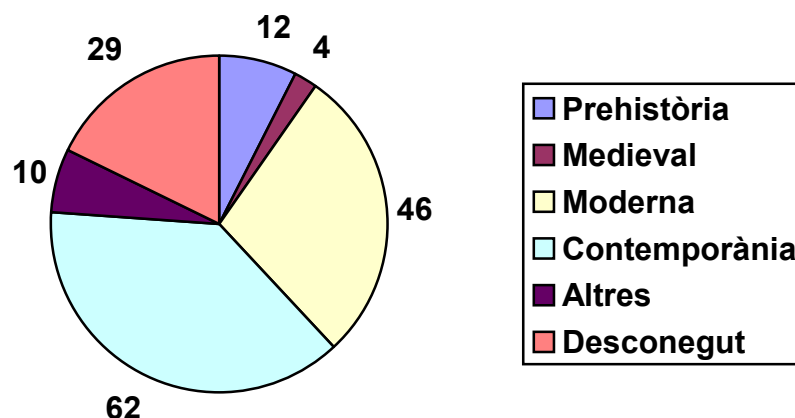
El patrimoni moble és el més escàs, ja que només representa un 4% sobre el total (4 objectes i 3 col·leccions). Aquests elements són els que es troben més dispersos, ja que la gran majoria els hem de localitzar fora el municipi i a més, són elements que majoritàriament es troben en mans de particulars.

Pel que fa als fons documentals, aquí sí que podríem afirmar que la gran majoria es troben en mans de particulars i fora del terme. La majoria de fons documentals privats pertanyen a l'església. Aquests documents es troben a: l'Arxiu Parroquial de Bagà, al Bisbat de Solsona, al Centre Excursionista de Catalunya, a l'Arxiu Comarcal del Berguedà, a l'arxiu de l'Àmbit de Recerques del Berguedà i en mans d'alguns particulars. En total, trobem 18 fitxes que s'agrupen en aquesta tipologia, la qual cosa representa un 10% sobre el total (6 fons d'imatges i 12 fons documentals).

El patrimoni immaterial està format per 24 elements, és a dir, representa un 14%. D'aquests, trobem que 11 elements fan referència a les manifestacions festives, 10 a la tradició oral, i 3 pertanyen a la tipologia de música i dansa. Les tres fitxes referents a música i dansa s'han localitzat a través de bibliografia, és a dir, actualment estan en desús i són desconegudes per la major part de la població. Tot i així, destacar el nombre de llegendes que encara es mantenen (exactament 10 i aquestes sí que són conegudes per gran part dels habitants). Pel que fa a les tècniques artesanals no se n'ha mantingut cap, tot i que no fa masses anys sí que n'hi havia (hi havia un cisteller, un ferrer, etc).

El 15% restant, l'ocupa el patrimoni natural. Dins d'aquest hi trobem 26 zones d'interès i només un especimen botànic.

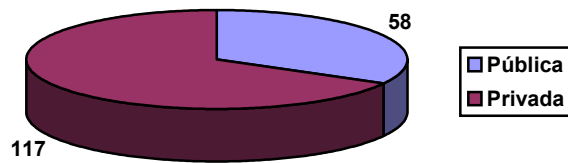
Cronologia

Tal i com ens mostra el gràfic, la majoria dels elements pertanyen a l'Edat Contemporània (36 %). També cal destacar el 26% dels elements que es situarien a l'Edat Moderna i el elements amb cronologia desconeguda que representen un 17%. Sota el grup "Altres" s'hi ha englobat els elements que tenen una delimitació cronològica molt àmplia i que els ubicaríem en 2 períodes, així doncs hi trobem elements que són de l'Edat Mitjana-Moderna i d'altres que són d'Època Moderna-Contemporània.

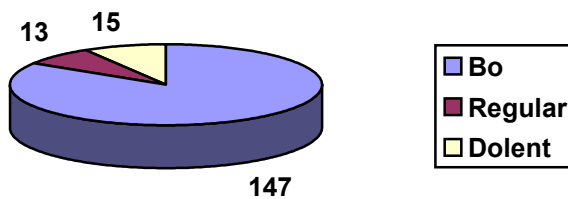
La majoria dels elements que s'han fitxat pertanyen a l'Edat Moderna i la Contemporània, fet que lliga amb la despoblació que patí la zona en les èpoques anteriors. Els edificis que es van construir en els períodes de creixement possiblement no s'assemblarien gaire amb els que avui en dia es conserven, ja que s'han constatat nombroses remodelacions i ampliacions (és el cas de les esglésies o moltes masies), però tot i així, la seva cronologia és clara.

Titularitat

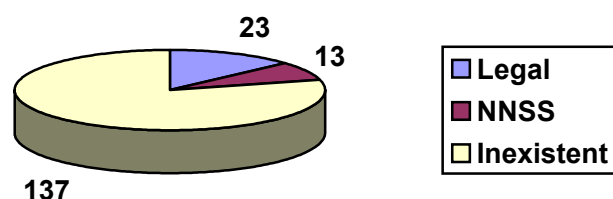

Dels 175 elements, 58 són de titularitat pública i els altres 117 de titularitat privada. El fet que la majoria siguin de titularitat privada lliga amb el gran nombre de cases i masies que s'han fixat a l'inventari. En canvi, la majoria de béns públics pertanyen a l'Ajuntament o a altres entitats com serien els Arxius de consulta pública.

Estat de conservació

Nivells de protecció

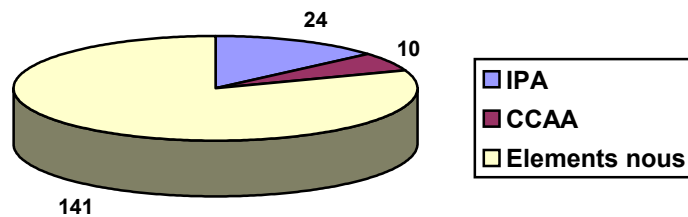
Tal i com es pot observar en els gràfics, la majoria dels elements, tot i no tenir cap tipus de protecció, tenen un bon estat de conservació. Això es podria explicar pel fet que molts d'aquests elements estan en ús i en mans de particulars que els han mantingut (és el cas de gran part del patrimoni immoble, del moble i del patrimoni documental). Pel que fa al patrimoni immaterial, tot i no tenir cap tipus de protecció, pot haver ajudat molt a la seva preservació el caràcter rural de la zona. El patrimoni natural està força protegit i avui en dia també hi ha ajudat molt la conscienciació pel medi ambient.

Així doncs, un total de 147 elements tenen un bon estat de conservació, enfront els 13 que tenen un estat regular i els 15 que el tenen dolent.

Pel que fa a la protecció, 137 elements no en tenen, 23 tenen protecció legal i 13 estan protegits per les normes subsidiàries del municipi.

Per tant, tot i que creiem que caldria una major protecció pel manteniment i bona conservació dels elements, tal i com podem observar, en la gran majoria això no seria necessari.

Elements detectats en diferents inventaris

Dels 175 elements fitxats, la gran majoria: 141 elements, són elements que no havien estat inclosos en cap altre tipus d'inventari. Si que em trobat però, 24 elements què havien estat inclosos a l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat (IPA) i 10 a les Cartes Arqueològiques de la Generalitat (CCAA). Per tant, creiem que l'aportació que s'ha fet amb la realització d'aquest Mapa Patrimonial és força rellevant, ja que, a partir d'aquest moment, molts dels elements que no estaven inclosos en cap altre inventari ara sí que estaran recollits en aquest Mapa Patrimonial i esperem que això serveixi per destacar-ne el seu coneixement i tenir-ne molta més cura i conservació.

5- LLISTATS D'ELEMENTS FITXATS I NO FITXATS

El Mapa Patrimonial de Vallcebre està format per 175 fitxes. Els 175 elements fitxats són els que s'han seleccionat a partir dels criteris de selecció descrits a l'apartat 1 de la present memòria. A part d'aquests elements, al llarg de la realització del treball, n'han aparegut d'altres que, fetes les valoracions

necessàries, s'ha cregut que no eren lo suficientment importants per formar part del Mapa, aquests són els elements no fixats. Això no significa que els elements no fixats no siguin importants, sinó que no tenen tanta rellevància com els altres. Però com que han estat objecte de dubte, i tenen un valor, els incloem a l'apartat següent.

5.1- Patrimoni immoble:

- **Els Estanys** (Edifici): ruïnes de l'antiga casa dels Estanys, situada sobre Belians. El nom li ve de la zona humida i pantanosa on està construïda. En aquesta casa és on va néixer el cabdill carlí Josep Bussoms alies Jep dels Estanys, cabdill absolutista que va participar a la Guerra Gran, Guerra del Francès, Alçaments reialistes i Guerra dels Agraviats, on fou fet pres i executat l'any 1828. A més, en aquesta casa s'hi relaciona la llegenda de la Màquina dels Estanys (Fitxa nº 75 de la Base de Dades).
- **Castell de la Grallera** (Edifici o Jaciment arquitectònic): és el castell que hi havia a Vallcebre. Actualment no se sap el lloc exacte on era, per tant, seria un element desaparegut, però com que està protegit legalment i inclòs a l'Inventari de la Generalitat, se li ha atorgat una fitxa, la nº 44. D'altra banda, tot i que s'ha fet la fitxa, com a element desaparegut, el mencionem també en aquest apartat.
- **Safareig de Cal Nai** (Element arquitectònic): Safareig que hi ha a l'exterior de Cal Nai. No s'ha fitxat perquè es considera que és un safareig típic i no té cap característica especial. És el clàssic safareig d'obra que tenen moltes masies o cases particulars, amb un ampit on s'hi rentava la roba.
- **Fonts** (Element arquitectònic): A Vallcebre hi ha moltes fonts, tot i que cap d'elles és molt gran i espectacular. La majoria de fonts s'han adequat i s'han construït amb obra, per això que les incloguem dins aquesta tipologia. Hem fitxat les fonts més destacades i conegudes però

també n'hi ha d'altres: Font de Ginebre, Font de la Gota, Font Freda, Font del Nyerro, Font de la Teula, Font del Serrat, Font de Castellnou, Font de la Roca, Font de Ca l'Isidret, Font de Cal Nis, Font dels Prats, Font dels Ferrers, Font de Ca l'Agustinet, Font del Baser, Font de la Coma, Font dels Comellassos, Font de la Canalassa, Font Xica, Font del Serrat, Font Fanela, Font de la Gota, Font de l'Olor, Font Solanella, Font dels Còms, etc.

- **Trumferes** (Elements arquitectònics): com a qualsevol població de muntanya, a Vallcebre hi ha un gran nombre de trumferes. En el present inventari s'han fixat algunes de les trumferes més visibles i/o que es trobaven en millor estat de conservació. Aquestes trumferes no volen ser un llistat exhaustiu de totes les trumferes que hi ha al municipi sinó que pretenen ser una petita mostra.
- **Ponts** (Obra civil): a Vallcebre, degut al terreny escarpat, hi ha un alt nombre de ponts. Únicament s'han fixat els més rellevants i importants: els que hi passava un camí ral o ramader, i els més antics i/o emblemàtics. Altres ponts de Vallcebre que podien ser interessants: Pont de Cal Bernat, Pont del Transversal Maria Teresa, Pont antic del Transversal Maria Teresa, Pont del Torrent de la Muntanya, etc.
- **Coma de Vallcebre** (Jaciment arquitectònic): La Coma de Vallcebre és un jaciment del qual només és té notícia a partir de referències bibliogràfiques. Al ser inclosa en l'Inventari de la Generalitat, se li ha atorgat una fitxa a la Base de Dades però com que també és un element que està desaparegut, en fem menció en els Elements No Fitxats.

5.2- Patrimoni moble:

- **Bandera de Santa Bàrbara** (Objecte): bandera de 3 metres per 2 metres. Formada per tres franges horitzontals, la superior i inferior de color ocre o veig clar, i la central de color granatós. Tota la bandera té un ribet d'1'5 cm de color granat. Al centre hi ha una torre, símbol de Santa Bàrbara, i al seu darrere té dues fulles de palmera creuades. Tant la torre com les fulles són de color ocre pujat i les seves formes estan

resseguides amb línies més marronoses. La bandera no s'ha fixat perquè no és un element molt important i destacat del municipi però sí que dóna sentit al caire de la festa de Santa Bàrbara, que és l'únic dia que es fa ús d'ella.

5.3- Patrimoni de medi natural:

- **Torrents** (Zones d'interès): els torrents de Vallcebre no s'han fixat perquè es consideren un bé natural comú a tots els municipis i no es creu que necessitin d'una protecció o atenció especial. Així doncs, els torrents principals del municipi de Vallcebre són: Torrent de la Muntanya, Torrent del Forat Negre, Torrent de l'Esdavella, Torrent del Coll de Fumanya, Torrent de la Coma d'Arnau, Torrent del Purgatori, Torrent del Jou, Torrent de Ca l'Esgarrifós, Torrent de La Jou, Torrent de Cal Clot, torrent de Bossoms, Torrent de Vallcebre, Torrent del Collet dels Bous, Torrent del Coll de Pradell, Torrent Llarg i Torrent del Solà.
- **Graus** (Zones d'interès): Els graus són els passos o camins que pujaven pels cingles. La tradició diu que a Vallcebre hi havia 26 graus i que si es tancaven tots, Vallcebre quedava incomunicat. Avui en dia no es sap el nom i localització dels 26 graus però si que encara se'n coneixen alguns: Grau del Moro, Grau del Poeta, Grau del Teixó, Grau de Cal Gat, Grau del Jou, Grau del Llop, Grau de la Mola, Grau del Sastre, Grau Llantià, etc.
- **Prats de la Font** (Zones d'interès): Zona situada a l'entorn de la Font dels Prats (Coma d'Arnau). És l'indret on abans es reunia la gent del poble quan anaven a fer fontades.
- **Cal Batalla** (Lloc Històric): casa i entorns coneguts amb aquest nom perquè la tradició oral diu que hi va haver una gran batalla, possiblement d'una guerra carlina, però no se sap quina. La casa està abandonada però mostra l'estructura clàssica de masia: planta quadrada, amb planta baixa, pis i golfes, coberta a dues vessants i materials constructius: pedra i ciment. Els entorns són la vessant de llevant d'una muntanya. Cal Batalla no s'ha fixat per manca de dades i no es podien aportar

suficients elements objectivament reals i fundats. Si futurament s'aconsegueix més informació històrica d'aquest element, caldria avaluar incloure la fitxa al Mapa de Patrimoni Cultural de Vallcebre.

5.4- Altres consideracions:

A banda, d'aquests elements no fixats, el nucli de Vallcebre va ser un important nucli miner, mostra d'això, són les nombroses mines que hi van haver al llarg de la història. Aquestes mines no s'han documentat en el Mapa Patrimonial perquè no existeixen (la majoria d'elles es van destruir amb l'obertura dels cels oberts o es van tapiar fins que avui en dia se n'ha perdut el rastre), però sí que s'han volgut mencionar. Les mines que hi ha hagut a Vallcebre al llarg de la història, incloent-hi els cels oberts, són (Denominació.

Ubicació / anys d'exploració):

- Mina del Racó o "X". A la dreta del riu de Vallcebre, per sota de Cal Griera / 1914-1918 i 1937-1939.
- Mina Conangle de Baix. A l'esquerra del riu Vallcebre, prop de l'Hostalet / 1915-1931 i 1937-1946.
- Mina Conangle de Dalt. A l'esquerra del riu Vallcebre, sobre la Mina Conangle de Baix / 1937-1945.
- Mines del Jaumet (eren 2 bocamines i estaven situades l'una al costat de l'altre). Sota la casa de Cal Coix / 1914-1916.
- Mina "Vulcano" de Baix. Per sobre la casa de Cal Coix / 1955-1963.
- Mina "Vulcano" de Dalt. Sobre la casa de Cal Coix, uns 40 metres més amunt que la Mina "Vulcano" de Baix / 1948-1953.
- Mines del Clot (També eren dues bocamines). A la dreta i a l'esquerra del torrent, darrere la cantina de Sant Julià de Fréixens / 1940-1952.
- Mina del Transversal Maria Teresa. Sota la casa de Cal Dens i a la dreta del torrent / 1953-1983.
- Pou Rampa. A l'esquerra del torrent de la baga de Vallcebre, prop de la bocamina Maria / 1951-1958.
- Mina Principal de Tumí (possiblement també anomenada la del "Xic"). Per sota la carena de Tumí / 1936-1939 i 1944-1968.

- Mina de Tumí (Segon Nivell, 114). Per sobre la bocamina principal, cota 1455 / 1944-1946.
- Mina de Tumí (Tercer Nivell, 116). Sobre el segon nivell de Tumí, cota 1513,20 / 1950-1968.
- Mina Nova de Coll de Pradell (Nivell Inferior). A l'esquerra del torrent de la baga de Vallcebre, cota 1624,5 / 1949-1962.
- Mina Enriqueta de Coll de Pradell. Sota Coll de Pradell, cota 1672,5 / 1936-1955.
- Mina del Clot d'Esquers. A la dreta de la Mina Enriqueta, a uns 8 metres més amunt / 1932-1936.
- Mina del Ton Canal o Maria. Entre la mina de Tumí i la mina Nova o Maria / 1935-1942.
- Mina Nova o Maria. A la dreta del torrent de la baga, direcció a Fumanya / 1936-1952.
- Mina del Callès. Per sobre la mina Maria / 1920-1939 i 1942-1952.
- Mina l'Esquirol. A la dreta de la carretera de Vallcebre a Coll de Fumanya, a l'indret conegut per l'Esquirol / 1936-1952.
- Mina "Araca" o del "Corder". Per sobre de la mina Esquirol, en direcció al Coll de Fumanya / 1914-1918.
- Mina del "Gandinya". Per sobre la mina de l'"Araca" / 1936-1937.

5.5- Personatges il·lustres

Josep Busoms àlies *Jep dels Estanys* va néixer a Vallcebre el 1770 a la Casa dels Estanys, d'aquí el seu nom. Participà a la Guerra Gran (1793-95). Posteriorment, a la Guerra del Francès (1808-1814) va desertar de l'exèrcit i va formar una partida pròpia que actuava per lliure tot combinant la lluita guerrillera contra les tropes napoleòniques amb el contraban i el robatori. Tot i que fou empresonat per lladre, aconseguí el grau de capità. Tant amb els alçaments reialistes del Trienni Liberal com en la Guerra dels Malcontents fou

un dels primers en alçar-se contra el règim liberal i Ferran VII. El 1827 prengué Berga i fou president de la Junta Superior de Govern del Principat, que havia estat constituïda a Manresa. Iniciada la repressió del govern, fou acorralat a les muntanyes del Berguedà i obligat a marxar a França. Pocs dies després, confidents seus li prepararen una emboscada. El feren presoner juntament amb el seu germà i un veí de Vallcebre, fou conduït a Olot i allà l'afusellaren a inicis de 1828.

Josep Grandia i Soler àlies El Nai nasqué a Cal Nai de Vallcebre el desembre de 1854 i morí l'any 1926. Fou un dels 12 fills del matrimoni entre Joan Grandia i Magdalena Soler. Tot i la seva joventut, participà a la Tercera Guerra Carlina on destacà per les seves aptituds militars. El 28 d'octubre de 1900 un grup armat va atacar la caserna de la Guàrdia Civil a Badalona. El cap del grup, Josep Torrents, va morir en l'atac i altres membres de la partida van ser ferits. Paral·lelament s'alçaren partides a diverses zones de Catalunya, com el Berguedà, i al País Valencià, que van ser controlades i reprimides ràpidament. Així doncs, El Nai amb una partida de carlistes es llançà al camp per proclamar el pretendent carlí al Districte de Berga. Sembla que hi havia preparatius per un alçament carlí a gran escala des de 1898, però un grup de carlins catalans dirigits per Salvador Soliva van actuar al marge dels preparatius oficials i van llançar-se a la lluita l'octubre de 1900. Aquests fets van servir al govern per a desarticular tota l'estructura militar carlina i clausurar periòdics, cercles i altres organismes del partit carlí. Els participants es van haver d'exiliar a França fins que, degut a la política conciliadora d'Alfons XII, se'ls atorgà l'indult. Josep Grandia tornà a Vallcebre i passà els darrers dies de la seva vida a La Consolació, on s'havia casat la seva filla.

Marià Grandia Soler nasqué a cal Nai (Vallcebre) l'any 1864 i morí a Madrid el 1929. Fou un dels 12 fills del matrimoni entre Joan Grandia i Magdalena Soler, ambdós de Vallcebre.

A l'edat de 10 anys marxà de Vallcebre per seguir els estudis eclesiàstics a Casserres i després a Solsona, on acabà la carrera brillantment. El 1888, als 23 anys es va ordenar Sacerdot. D'aquesta data fins el 1889, fou catedràtic del Seminari de Solsona. Va ser professor de lògica, matemàtiques, ètica,

literatura, grec, hebreu, química, física i història natural. De Solsona se'n va anar a Barcelona, on va conèixer a Mossèn Cinto. Als 40 anys marxà a Alemanya per estudiar llengües i després a Anglaterra. De retorn, es doctorà i passà a ocupar una càtedra d'alemany a Madrid i una altra de llatí a Còrdova, on es traslladà definitivament, fins que l'any 1929 es traslladà de nou a Madrid per operar-se, però la cosa es complicà i morí el 24 febrer 1929. Entre les seves obres cal destacar: "Lectura i ortografia de la llengua catalana", "Gramàtica hebrea", "Gramàtica etimològica catalana", "Sintaxis latina", "Gramatica latina històrico-comparada", etc.

6- BIBLIOGRAFIA

<http://diba.cat/sitmun/indice.htm>

http://mediambient.gencat.net/cat/el_departament/cartografia/fitxes/Municipisambcaminsramaders.jsp?ComponentID=11091&SourcePageID=6463

http://vacani.icc.cat/cdm4/item_viewer.php?CISOROOT=/minutes&CISOPTR=1674&CISOBOX=1&REC=9

www.vallcebre.cat

www.aida.vtlseurope.com/cgi-bin/fhl/chameleon

www.cec.cat

www.diba.cat

www.diba.cat/fonshl/default.asp

www.icc.cat

www.idescat.cat

Notas. Relación de los hechos más importantes acaecidos en esta parroquia de Santa Maria de Vallcebre. Novembre 1939-1949. Arxiu Parroquial de Bagà (APB).

Novenario. Vallcebre 1946 fins 1986. Arxiu Parroquial de Bagà (APB).

Programes Festa Major, Festa Santa Bàrbara, Foc de Nuet, etc.

Revista de Vallcebre nº 1, 2, 3, 4, 5 i 6 (anys 2008–2010).

AAVV (1985). “El Berguedà”, vol XII de Catalunya Romànica. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona. P. 495-496.

AAVV (1994). "Bages, Berguedà i Solsonès" vol. 9 de la Gran Geografia Comarcal de Catalunya. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona. P. 184-219.

AAVV (1980). Catàleg espeleològic de Catalunya. Barcelona.

AAVV (1990). Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya (Cartes Arqueològiques). Generalitat de Catalunya.

AAVV (1994). El Berguedà, vol 4. Edicions Intercomarcals SA. Manresa.

AAVV (1994). El Patrimoni Històric i Artístic. Bages, Berguedà, Cerdanya i Solsonès, vol. 2. Edicions Intercomarcals SA. Manresa.

AAVV (1997). "Vallcebre: un poble per descobrir", L'Erol num. 56 (hivern 1997).

AAVV (2003). Terra de carbó: Cercs, Fígols, Vallcebre, Saldes i Guardiola de Berguedà. Zenobita Edicions. Manresa.

AMADES, Joan (1979). Folklore de Catalunya, Cançoner. Editorial Selecta. Barcelona. P. 455.

ARTERO, Isabel (2001). Pedraforca màgic. Editorial Farell. Sant Vicenç de Castellet.

BADAL, Ferran i GUZMAN, Carles (1985). Geografia del Berguedà, L'estudi del medi. Centre d'Estudis Berguedans, Consell Comarcal del Berguedà. Manresa.

BADIA, Enric (2000). Els ous de dinosaure trobats a Vallcebre fan gran el jaciment. Regió 7, dissabte 23 desembre 2000.

BADIA, Enric (2000). La troballa d'un niu d'ous de dinosaure fa de Fumanya un jaciment de primer nivell. Regió 7, dijous 21 desembre 2000.

BURON, Vicenç (1977). Esglésies romàniques catalanes: guia. Artestudi. Barcelona. P. 112-136.

CAMPS i ARBOIX, Joaquim De (1976). La masia catalana: història, arquitectura i sociologia. Editorial Aedos. Barcelona.

CAMPS i ARBOIX, Joaquim De (1973). Les cases pairals catalanes. Editorail Destino. Barcelona.

CARABASA, Lluïsa (1994). El Berguedà, Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya núm 5. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura. Barcelona. P.179-182.

CULELL, Sílvia (2000). El Berguedà es planteja què s'ha de fer amb els ous de dinosaure trobats a Vallcebre. Regió 7, dissabte 30 desembre 2000. P. 3.

CULELL, Sílvia (2000). Vallcebre té els millors ous de dinosaure. Regió 7, dissabte 18 novembre 2000. P. 52.

DIPUTACIÓ DE BARCELONA (2001). M.A. (milions d'anys) 30 anys de paleontologia a Catalunya. Institut d'Edicions de la Diputació de Barcelona.

GAVÍN, Josep M (1985). Inventari d'Esglésies: Berguedà núm 17. Arxiu Gavín. P. 141-142.

GIBERT, Joaquim. La masia catalana: origen, esplendor i decadència: assaig històric descriptiu". Edicions Millà. Barcelona.

MITJÀ, Albert (dir.) (2003). El patrimoni miner de Catalunya. Guia de Mines museu i Museus de Geologia i Minería. Generalitat de Catalunya, Departament de Treball, Indústria, Comerç i Turisme. Barcelona.

PICAS, Josep i PRAT, Antònia (2004). Els telefèrics de carbó. Saldes i Vallcebre. Zenobita Edicions. Manresa.

PEDRALS, Xavier (2006). *Arxius*, nº 47. Estiu 2006.

RUDLOFF, Diether. Catalunya Romànica. Art, cultura i història. Edicions Polígrafa. Barcelona.

SEN, Miquel (1992). El Berguedà. Col·lecció Les Comarques de Catalunya, núm 4. Generalitat de Catalunya, Departament de Governació.

SERRA, Rosa (1986). "Els Arxius de les masies al Berguedà" a La Història i els joves historiadors catalans. Edicions La Magrana.

SERRA, Rosa (1991). Guia d'Art del Berguedà. Consell Comarcal del Berguedà.

SERRA i ROTÉS, Rosa (1994). El Berguedà, Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura. Barcelona.

SERRA i VILARÓ, Ramon (1913). Cançoner del Calic. L'Avenç. Barcelona. P. 20, 52-53.

SOLER, Ramon i ORIOLA, Josep (1997). Relleu fotogràfic de les mines del Berguedà. Berimprès S.L.

TERRADAS, Ignasi (1984). El món històric de les masies: conjectures generals i casos particulars. Editorial Curial. Barcelona.

VIGUÉ, Jordi (1978). El Berguedà. Artestudi. Barcelona. P. 233-234.

VILA, Bernat i altres (2006). Els dinosaures dels Pirineus. Zenobita Edicions. Manresa.

VILA, Marc-Aureli (1980). La casa rural a Catalunya: cases aïllades i cases de pobles. Edicions 62. Barcelona.

Diputació de Barcelona

Àrea de Cultura

Carrer Comte d'Urgell, 187. Edifici del Rellotge

08036 Barcelona

Tel. 934 022 566 • Fax 934 022 825

o.patrimonio@diba.cat • www.diba.cat/opc